

Araştırma-İnceleme Dizisi

Millî Eğitim Bakanlarının Eğitim Faaliyetleri (1960-1971)

Prof. Dr. Erdoğan BAşAR

2. Baskı

Prof. Dr. Erdoğan BAŞAR

Araştırma-İnceleme Dizisi
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLARININ EĞİTİM FAALİYETLERİ (1960-1971)

ISBN 978-605-241-817-8

DOI 10.14527/9786052418178

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2019, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Bu kitap T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayinevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayinevidir**. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** ve **Pegemindeks.net** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

1. Baskı: 1999

2. Baskı: Eylül 2019, Ankara

Yayın-Proje: Şehriban Türüldür
Dizgi-Grafik Tasarım: Ayşe Nur Yıldırım
Kapak Tasarım: Pegem Akademi

Sonçağ Yayıncılık Matbaacılık Reklam San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı 48/48 İskitler - Ankara
(0312 341 36 67)

Yayıncı Sertifika No: 36306
Matbaa Sertifika No: 25931

İletişim

Karanfil 2 Sokak No: 45 Kızılay / ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50 - 430 67 51
Dağıtım: 0312 434 54 24 - 434 54 08
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

Araştırma-İnceleme Dizisi

Millî Eğitim Bakanlarının Eğitim Faaliyetleri (1960-1971)

Prof. Dr. Erdoğan BAşAR

2. Baskı

ÖNSÖZ

Millî Eğitim Bakanlarının Eğitim Faaliyetleri (1960-1971)" adını taşıyan bu araştırma, 6 bölümden oluşmuştur. Birinci bölüm girişe ayrılmıştır. Burada araştırmanın problemi, amacı, önemi, sınırlılıkları ve yöntemi üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde 27 Mayıs 1960 hareketini gerçekleştiren Millî Birlik Komitesi tarafından kurulan hükümetler, üçüncü bölümde İsmet İnönü'nün kurduğu koalisyon hükümetleri, dördüncü bölümde Kayseri Bağımsız Senatörü Suat Hayri Ürgüplü'nün kurduğu koalisyon hükümeti, beşinci bölümde de Adalet Partisi Genel Başkanı Süleyman Demirel'in kurduğu hükümetler döneminde görev yapan Millî Eğitim Bakanları ve onların görev süreleri içinde de Türkiye'de eğitim alanında yaşanan olaylar-gelişmeler (eğitim hareketleri) sergilenmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın süresi içinde Türkiye'de eğitim alanında yaşanan olaylar sergilenirken dönemin genel siyasi havası ve yapısı da göz önünde bulundurulmağa çalışılmıştır. Yine dönemin Millî Eğitim Bakanının eğitim görüş ve uygulamalarıyla (icraatları) eğitim olaylarının gelişiminde oynadığı rol, bir başka deyişle gelişmeleri ne yönde etkilemeye çalıştığı gözler önüne serilmeye çalışılmıştır.

Altıncı ve son bölümde ise dönemin ele alınan konular açısından genel bir değerlendirilmesi yapılmaya çalışılmıştır.

Bu araştırmanın gerçekleşmesi sırasında birçok kişi ve kurumdan yardım sağlanmıştır. Özellikle Nisan 1995 dönemi doçentlik bilim sınavına müracaatım sırasında eserlerin incelenmesi aşamasında araştırmayı okuyarak yapıcı eleştirilerde bulunan Prof. Dr. Yahya AKYÜZ, Prof. Dr. Mustafa ERGÜN ve Prof. Dr. Ayşegül ATAMAN'a bu emeklerinden ötürü teşekkür etmek isterim. Adı geçen öğretim üyelerinin yapıcı eleştirileri doğrultusunda, araştırmanın gerek konusu gerekse yöntemi üzerinde ciddi değişiklikler gerçekleştirilmiştir. Bunun yanısıra birçok yeni kaynağa ulaşılarak veriler zenginleştirilmiştir.

Araştırmaya dayanak oluşturan kaynakların ve belgelerin taranması sırasında her türlü kolaylığı gösteren Türkiye Büyük Millet Meclisi Kütüphane ve Dökümantasyon Dairesi Başkanı ve personeline, Millî Eğitim Bakanlığı yetkililerine, Ankara Millî Kütüphane ile Samsun İl Halk Kütüphanesi Müdürü ve çalışanlarına, ayrıca araştırmanın her aşamasında desteklerini esirgemeyen değerli eşim Mithat Paşa Lisesi Edebiyat Öğretmeni Benian BAŞAR'a teşekkür ederim...

EKİM - 1996 / SAMSUN

Doç. Dr. Erdoğan BAŞAR

İÇİNDEKİLER

Önsöz	5
İçindekiler	7
Tablolar Listesi	17

BÖLÜM

1. GİRİŞ

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLARININ EĞİTİM FAALİYETLERİ

(27 MAYIS 1960-12 MART 1971)

Problem	19
Araştırmanın Amacı	24
Araştırmanın Önemi	24
Araştırmanın Sınırlılıkları	26
Tanımlar	27
Araştırmanın Yöntemi	28
Kısaltmalar	32

BULGULAR VE YORUM

2. MİLLÎ BİRLİK HÜKÜMETLERİ DÖNEMİ	33
- 27 Mayıs Askeri Müdahalesinin Nedenleri	34
- Askeri Harekatın Gerçekleştirilmesi	45
- 27 Mayıs Askeri Müdahalesinin Basında Yankıları	50
- Yönetim Kademelerinin Oluşturulması	53

2.1. PROF. DR. FEHMİ YAVUZ'UN MAARİF VEKİLLİĞİ (MİLLÎ EĞİTİM

BAKANLIĞI) DÖNEMİ	54
2.1.1. Özgeçmişi	56
2.1.2. Eğitim Görüşleri ve Eğitim Politikasının Ana Ögeleri	57
2.1.3. Hükümet Programında Eğitim	60
2.1.4. Eğitim Faaliyetleri	62
2.1.4.1. Eğitimi Planlama Çalışmaları	62
- Türkiye Eğitim Millî Komisyonu Raporu Üzerinde Sürdürülen Çalışmalar	62
- Millî Eğitim Planı Geliştirme Çalışmaları	66
2.1.4.2. Millî Eğitim Bakanlığını Örgütleme Çalışmaları	69
- Halk Eğitimi Genel Müdürlüğü'nün Kurulması	69
2.1.4.3. Örgün Eğitim Kurumları Üzerindeki Çalışmaları	71
- İlköğretim	71

- Ortaöğretim (Genel ve Mesleki Teknik Ortaöğretim)	75
- Yükseköğretim	80
- Üniversite ve Yüksekokullarda Okutulmakta Olan Türk İnkılap Tarihi Dersine 27 Mayıs Devrimi ile İlgili İlavenin Yapılması	82
2.1.4.4. Öğretmen Sorunları ve Öğretmen Yetiştirme	83
- Yedeksubay Öğretmenlik Uygulamasının Ön Hazırlıkları	84
2.1.5. Prof. Fehmi Yavuz'un Millî Eğitim Bakanlığının Genel Değerlendirilmesi	86

2.2. PROF. DR. BEDRETTİN TUNCEL'İN MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI

DÖNEMİ	88
2.2.1. Özgeçmişi	88
2.2.2 Eğitim Görüşleri ve Eğitim Politikasının Ana Ögeleri	89
2.2.3. Eğitim Faaliyetleri	90
2.2.3.1. Millî Eğitim Bakanlığını Örgütleme Çalışmaları	90
- Mesleki ve Teknik Öğretim Etüt ve Planlama Dairesinin Kurulması	91
- Öğretici Filmler Müdürlüğü'nün Kurulması	92
- Savunma Sekreterliğinin Kurulması	92
- Mesleki ve Teknik Öğretim Mektupla Öğretim Merkezinin Kurulması	93
- Türk Millî Eğitim Sistemini Belirli Bir Plana Bağlamak Amacıyla Sürdürülen Çalışmalar	94
- Millî Eğitim Planının Hazırlığı ile ilgili Komisyonun Çalışmaları	94
- Devlet Planlama Teşkilatının Kurulması	95
2.2.3.2. Örgün Eğitim Kurumları Üzerindeki Çalışmaları	97
- İlköğretim	97
- 222 Sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanununun Çıkarılması	97
- Ortaöğretim	103
- Yükseköğretim	103
- Üniversite Öğretim Üyeliğinden Çıkarılma Olayı (147'ler Olayı)	103
- 114 Sayılı Kanunda Mevcut Maddi Hatalar	106
- 114 Sayılı Kanuna Karşı Üniversitelerden Gelen Tepkiler	107
- 13.6.1946 Tarihli 4936 Sayılı Üniversiteler Kanunun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Bu Kanuna Bazı Maddelerin Eklenmesi Hakkında Kanun'un Kabul Edilmesi	115
2.2.3.3. Öğretmen Sorunları ve Öğretmen Yetiştirme	116
- Yedek Subay Öğretmenlik Uygulamasının Başlatılması	116

- Emekli Subaylardan İsteklilere Öğretmenlik Hakkının Verilmesi	118
- İzinsiz Dini Eğitimin Önlenmesi	119
2.2.4. Prof. Dr. Bedrettin Tuncel'in Millî Eğitim Bakanlığının Genel Değerlendirilmesi	119
2.3. PROF. DR. TURHAN FEYZİOĞLU'NUN MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI DÖNEMİ	121
2.3.1. Özgeçmişi	123
2.3.2. Eğitim Faaliyetleri (Dönemin Önemli Eğitim Olayları)	124
2.3.3. Prof. Dr. Turhan Feyzioğlu'nun Bakanlık Döneminin Genel Değerlendirilmesi	126
2.4. AHMET TAHTAKILIÇ'IN MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI DÖNEMİ	127
2.4.1. Özgeçmişi	128
2.4.2. Eğitim Görüşleri ve Eğitim Politikasının Ana Öğeleri	128
2.4.3. 1961 Anayasasının Eğitimle İlgili Hükümleri	130
-Anayasanın Hazırlanması	130
- 1961 Anayasasının Eğitimle İlgili Hükümleri	134
2.4.4. Eğitim Faaliyetleri	136
2.4.4.1. Millî Eğitim Bakanlığını Örgütleme Çalışmaları	136
-Din Eğitimi Müdürlüğünün Kurulması	136
- Millî Eğitim Planlama Kurulu Çalışmaları	138
2.4.4.2. Örgün Eğitim Kurumları Üzerindeki Çalışmaları	141
-İlköğretim	141
-Yeni Bir İlkokul Programı Geliştirme Çalışmaları	141
- Ortaöğretim	143
-Yükseköğretim	143
-Yükseköğretim Kredi ve Yurtlar Kurumunun Kuruluşu	145
2.4.4.3. Öğretmen Sorunları ve Öğretmen Yetiştirme	147
-Yedek Subay Öğretmenlerle İlgili Sorunlar	148
-Başarısız Yedek Subay Öğretmenlerin Bağışlanması	151
2.4.4.4. Diğer Eğitim Faaliyetleri	152
- Türk Silahlı Kuvvetleri Bünyesinde Okuma Yazma Okullarının Kuruluşu	152
- Köylere Gazete Gönderilmesi	155
2.4.5. Ahmet Tahtakılıç'ın Millî Eğitim Bakanlığının Genel Değerlendirilmesi	156
3. İSMET İNÖNÜ KOALİSYON HÜKÜMETLERİ DÖNEMİ	157
I. İNÖNÜ KOALİSYON (VIII. İNÖNÜ) HÜKÜMETİ	157
3.1. HİLMİ İNCESULU'NUN MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI DÖNEMİ	161
3.1.1. Özgeçmişi	161

3.1.2. İnönü Koalisyon Hükümetinin Programında Eğitim	161
3.1.3. İkinci Cumhuriyet Sözünün Kullanılmasının Yasaklanması	163
3.1.4. Eğitim Görüşleri ve Eğitim Politikasının Ana Öğeleri	164
3.1.5. Eğitim Faaliyetleri	167
3.1.5.1. Millî Eğitim Bakanlığını Örgütleme Çalışmaları	168
3.1.5.2. Örgün Eğitim Kurumları Üzerindeki Çalışmaları	168
- İlköğretim	168
- İlkokul Programını Geliştirme Çalışmaları	168
- Ortaöğretim (Genel ve Mesleki Teknik Ortaöğretim)	170
- OECD'nin Türkiye'de Eğitim - Endüstri İşbirliği Hakkındaki Raporu	170
- Yükseköğretim	172
- Yükseköğretime Giriş Sorunu	172
- 147'lerin Yükseköğretim Kurumlarına Geri Dönüşü	175
3.1.5.3. Öğretmen Sorunları ve Öğretmen yetiştirme	177
- Öğretmen İhtiyacı ve Öğretmen Yetiştirme Sorunu	177
- Okuma Yazma Okullarında Görevlendirilen Asil ve Yedek Subay Öğretmenlerle İlgili Sorunlar	179
- Yedek Subay Öğretmenlerden Temel Askerlik Eğitimleri Sırasında Açılan Kurslarda Başarı Gösterenlerin Öğretmen Okulu Mezunu Sayımları	180
3.1.5.4. Diğer Faaliyetleri	181
- Yedinci Millî Eğitim Şurası ve Kararları	181
- Millî Eğitim Müdürleri Yönetmeliğinin Yayınlanması	225
- İlköğretim Müfettişleri Yönetmeliğinin Yayınlanması	226
3.1.6. Hilmi İncesulu'nun Millî Eğitim Bakanlığının Genel Değerlendirilmesi	229

II.(25.6.1962-25.12.1963) VE III. İNÖNÜ (25.12.1963-20.2.1965) KOALİSYON HÜKÜMETLERİ DÖNEMİ

3.2. PROF. DR. ŞEVKET RAŞİT HATİPOĞLU'NUN MİLLÎ EĞİTİM

BAKANLIĞI DÖNEMİ	230
3.2.1. Özgeçmişi	231
3.2.2. İnönü (II.) Koalisyon Hükümetinin Programında Eğitim	232
3.2.3. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967) ve Eğitim	233
- Birinci Beş Yıllık Planın Eğitimle İlgili İlke Politika ve Hedefleri	235
3.2.4. Eğitim Görüşleri ve Eğitim Politikasının Ana Öğeleri	245

3.2.5. Eğitim Faaliyetleri	249
3.2.5.1. Millî Eğitim Bakanlığını Örgütleme Çalışmaları	249
- Eğitim Araçları Örgütünün Kurulması	249
3.2.5.2. Örgün Eğitim Kurumları Üzerindeki Çalışmaları	250
- İlköğretim	250
- İlköğretimin Sekiz Yıla Çıkarılması Sorunu	250
- 222 Sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanununun 6. Maddesinde Belirtilen İlköğretim Kurumları Üzerindeki Çalışmaları	251
- Gezici Okul ve Gezici Öğretmenlikler	252
- Yatılı Bölge Okullarını Geliştirme Çabaları	253
- Yetiştirici ve Tamamlayıcı Sınıflar ve Kurslar	255
- Anaokulları ve Sınıfları Yönetmeliğinin Yayınlanması	256
- Ortaöğretim	257
- Genel Ortaöğretim	257
- Ortaöğretime Olan Talep ve Okul Açma Politikası	257
- Ortaöğretim Kurumlarının Program ve Yönetmeliklerini Geliştirme Çalışmaları	257
- Mesleki ve Teknik Ortaöğretim	262
- İmam Hatip Okulları ile İlgili Politika ve Uygulamaları	262
- İmam Hatip Okullarının Orta Kısımlarının Devam Edeceğini Açıklaması	263
- Teknik Öğretim	263
- Yükseköğretim	264
3.2.5.3. Öğretmen Sorunları ve Öğretmen Yetiştirme	264
- Öğretmen Açığı Sorunu	266
- Köy Enstitüleri	267
3.2.6. Prof. Dr. Şevket Raşit Hatipoğlu'nun Millî Eğitim Bakanlığının Genel Değerlendirilmesi	268
3.3. DR. İBRAHİM ÖKTEM'İN MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI DÖNEMİ	269
3.3.1. Özgeçmişi	270
3.3.2. Eğitim Görüşleri ve Eğitim Politikasının Ana Öğeleri	271
3.3.3. III. İnönü Koalisyon Hükümetinin Programında Eğitim	278
3.3.4. Eğitim Faaliyetleri	279
3.3.4.1. Millî Eğitim Bakanlığını Örgütleme Çalışmaları	279
- Mesleki ve Teknik Öğretim Yüksek Danışma Kurulunun Kurulması	279
- Bütçe ve Planlama Dairesi Başkanlığının Kurulması	279
- İnsangücü Eğitimi Genel Müdürlüğünün Kurulması	280
3.3.4.2. Örgün Eğitim Kurumları Üzerindeki Çalışmaları	280
- İlköğretim	280
- Ortaöğretim	281
- Genel Ortaöğretim	281
- Ankara Fen Lisesinin Kurulması	283
- Mesleki ve Teknik Ortaöğretim	286

- Kız Enstitüleri, Ticaret Liseleri Programlarında Değişiklik	286
-Erkek Sanat Enstitüleri ve Kız Enstitülerinin Öğrenim Sürelerinin Artırılması	286
-İmam Hatip Okullarını Düzeltme Çalışmaları	286
- Yükseköğretim	291
3.3.4.3. Öğretmen Sorunları ve Öğretmen Yetiştirme	296
- Köy Eğitimcilerinin Aylıklı Kadrolara Geçirilmesi	296
- Yedek Subay Öğretmenlerin Asil Öğretmenliğe - Geçirilmeleri	297
- Ortaöğretim Öğretmenlerinin Ders Ücretlerinin Artırılması ve İlkokul Öğretmenlerine Eğitim Ödeneğinin Verilmesi	298
- İlkokul Öğretmenlerine Eğitim Ödeneği Verilmesi	300
- Köy Enstitüleri İle İlköğretim Okullarının Birleştirilmesi Hakkındaki Kanun Üzerinde Yapılan Değişiklikler	301
- İzmir Yüksek Öğretmen Okulunun Kurulması	301
- Eğitim Fakültesini Kurma Çalışmaları	302
3.3.4.4. Diğer Eğitim Faaliyetleri	309
- Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumunun Kuruluşu	309
- Özel Öğretim Kurumları Kanununu Çıkarma Çalışmaları	309
3.3.5. Dr. İbrahim Öktem'in Millî Eğitim Bakanlığının Genel Değerlendirilmesi	312
4.SUAT HAYRİ ÜRGÜPLÜ'NÜN KOALİSYON HÜKÜMETİ DÖNEMİ	313
4.1. CİHAT BİLGEHAN'IN MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI DÖNEMİ	315
4.1.1. Özgeçmişi	315
4.1.2. Eğitim Görüşleri ve Eğitim Politikasının Ana Öğeleri	316
4.1.3. Ürgüplü'nün IV. Koalisyon Hükümetinin Programında Eğitim	318
4.1.4. Eğitim Faaliyetleri	319
4.1.4.1. Millî Eğitim Bakanlığını Örgütlenme Çalışmaları	319
4.1.4.2. Örgün Eğitim Kurumları Üzerindeki Çalışmaları	320
- İlköğretim	320
- Ortaöğretim	321
- Genel Ortaöğretim	321
- Mesleki ve Teknik Ortaöğretim	322
4.1.4.3. Öğretmen Sorunları ve Öğretmen Yetiştirme	322
4.1.5. Cihat Bilgehan'ın Millî Eğitim Bakanlığının Genel Değerlendirilmesi	323
5. ADALET PARTİSİ HÜKÜMETLERİ DÖNEMİNDE EĞİTİM	324
- Adalet Partisinin Eğitim Görüş ve Politikasının Ana Esasları	326

5.1. ORHAN DENGİZ'İN MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI DÖNEMİ	332
5.1.1. Özgeçmişi	332
5.1.2. Eğitim Görüşleri ve Eğitim Politikasının Ana Öğeleri	333
5.1.3. Hükümet Programında Eğitim İlke ve Politikaları	334
5.1.4. Eğitim Faaliyetleri	337
5.1.4.1. Milli Eğitim Bakanlığını Örgütleme Çalışmaları	338
- Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğünün Kurulması	338
- Talim ve Terbiye Kurulunun Örgütsel Yapısının Yeniden Düzenlenmesi	339
- Mesleki ve Teknik Yükseköğretim Genel Müdürlüğünün Kurulması	343
- Eğitim Birimi Müdürlüğünün Kurulması	343
- Organizasyon ve Metot Birimi Müdürlüğünün Kurulması	344
5.1.4.2. Örgün Eğitim Kurumları Üzerindeki Çalışmaları	345
- İlköğretim	347
- Ortaöğretim	347
- Genel Ortaöğretim	347
- Mesleki ve Teknik Ortaöğretim	348
- İmam Hatip Okulları	348
- Kız Enstitülerinin Programlarını Geliştirme Çalışmaları	350
- Yükseköğretim	351
5.1.4.3. Öğretmen Sorunları Ve Öğretmen Yetiştirme	355
5.1.4.4. Diğer Faaliyetleri	360
- Okullara ve Kütüphanelere Düzenli Kitap Gönderme Uygulamasının Başlatılması	360
- Tercüme Bürosu Üyelerinin İstifaları	360
5.1.5. Orhan Dengiz'in Millî Eğitim Bakanlığının Genel Değerlendirilmesi	361
5.2. İLHAMİ ERTEM'İN MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI DÖNEMİ	362
5.2.1. Özgeçmişi	362
5.2.2. Eğitim Görüşleri ve Eğitim Politikasının Ana Öğeleri	362
5.2.3. II. Beş Yıllık Kalkınma Planında Eğitim (1968-1972)	364
5.2.4. Adalet Partisinin IV. Büyük Kongresinde Kabul Edilen Programında Eğitim ilke ve Politikaları	372
5.2.5. Eğitim Faaliyetleri	373
- Millî Eğitim Tarihi Araştırma ve Derleme Bürosunun Kurulması	373
- Millî Eğitim Bakanlığı Teftiş Kurulu Yönetmeliğinin Yayınlanması	374

- Millî Eğitim Bakanlığının Merkez ve Taşra Teşkilatında Eğitimle ilgili Uzmanlıklara Atanacaklara ilişkin Yönetmeliğin Yayınlanması	374
5.2.5.2. Örgün Eğitim Kurumları Üzerindeki Çalışmaları	375
- İlköğretim	375
- Yeni İlkokul Programının Uygulanmaya Konulması	375
- Yetiştirici ve Tamamlayıcı Sınıflar ve Kurslar Yönetmeliğinin Yayınlanması	379
- Ortaöğretim	379
- Genel Ortaöğretim	379
- Ortadereceli Okullar Sınıf Geçme ve İmtihan Yönetmeliğinde Yapılan Değişiklikler	380
- Yeni Ortaokul Ders Dağıtım Cetvelinin (program) Uygulamaya Konulması	382
- Mesleki ve Teknik Ortaöğretim	383
- Yükseköğretim	385
- Yükseköğretime Giriş Sorunu	385
- Yeni Üniversitelerin ve Yüksekokulların (Akademi) Açılması	386
- Öğretim Üyelerinin Yetiştirilmesi	387
- Üniversite Öğrenci Olayları	388
- Yükseköğretim Kademesinde Gerçekleştirilen Yasal Düzenlemeler	407
5.2.5.3. Öğretmen Sorunları ve Öğretmen Yetiştirme	408
- Eğitim Enstitülerinin Tüm Bölümlerinde Öğretimin Üç Yıl Olarak Belirlenmesi	411
- İlköğretmen Okullarının Öğrenim Sürelerinin 1 Yıl Artırılması	411
5.2.5.4. Diğer Faaliyetleri	413
- Yeni Tercüme Kurulunun Oluşturulması	413
- Rehberlik ve Araştırma Merkezleri Yönetmeliğinin Yayınlanması	414
- İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin 20. Yılı'nın Kutlanması	415
- Türk Dili Üzerindeki Çalışmaları	415
5.2.6. İlhami Ertem'in Millî Eğitim Bakanlığının Genel Değerlendirilmesi	417

5.3.PROF. DR. ORHAN OĞUZ'UN MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI

DÖNEMİ	418
5.3.1. Özgeçmişi	418
5.3.2. Eğitim Görüşleri ve Eğitim Politikasının Ana Öğeleri	420
5.3.3. II. Demirel Hükümetinin Programında Eğitim	423
5.3.4. III. Demirel Hükümetinin Programında Eğitim	428
5.3.5. Eğitim Faaliyetleri	429

5.3.5.1. Örgün Eğitim Kurumları Üzerindeki Çalışmaları	429
- İlköğretim	429
- İlkokullarda Parasız Kitap Uygulamasının Başlatılması	429
- Ortaöğretim	430
- Genel Ortaöğretim	430
- Mesleki ve Teknik Ortaöğretim	432
- Yükseköğretim	433
- Üniversite Öğrenci Olaylarındaki Gelişmeler	434
5.3.5.2. Öğretmen Sorunları ve Öğretmen Yetiştirme	437
- TÖS (Türkiye Öğretmenler Sendikası) Ve İLKSEN'in (İlkokul Öğretmenleri Sendikası) Öğretmen İhtar Boykotu	437
- İlköğretmen Okullarının Programlarını 4 Yıllık Öğrenim Süresine Göre Geliştirilmesi	445
5.3.5.3. Diğer Faaliyetleri	447
- Kamu Kuruluşları için Yabancı Dil Kurslarının Düzenlenmesi	447
- Halk Eğitimi Çalışmaları	447
- VIII. Millî Eğitim Şurası ve Aldığı Kararların Değerlendirilmesi	448
- VIII. MEŞ'nin Hazırlık Çalışmaları	451
- VIII. MEŞ'nin Kararları	452
5.3.6. Prof. Dr. Orhan Oğuz'un Millî Eğitim Bakanlığının Genel Değerlendirilmesi	455
VI. SONUÇ	457
ZAMAN ÇİZGİSİ	467
KAYNAKÇA	485

TABLOLAR LİSTESİ

TABLO**SAYFA**

1. İlköğretim Kurumlarında Sayısal Büyüme	74
2. İlköğretim Kayıt Olan Öğrencilerin 7 Yaşındaki Nüfusa Oranı (1960-1970)	74
3. İlkokul Öğrenci Sayısının 7-14 Yaşındaki Nüfusa Oranı (1960-1970)	75
4. İki Askeri Müdahale Arasındaki İlkokul Öğrenci Sayısının 7-11 Yaşındaki Nüfusa Oranı (1960-1970)	75
5. İki Askeri Müdahale Arasında Genel Ortaöğretim Kurumlarında Sayısal Gelişmeler (1960-1970)	77
6. Resmi Ortaokullarda Okullaşma Oranı	78
7. Resmi Liselerde Okullaşma Oranı	78
8. Liselerde Öğrenci Sayısı ve Dağılımı (1960-1970)	78
9. Mesleki ve Teknik Öğretim Kurumlarının I. Devrelerinde Gelişmeler (1960-1970)	79
10. Mesleki ve Teknik Öğretim Kurumlarının II. Devrelerinde Gelişmeler (1960-1970)	79
11. Üniversitelerde Gelişmeler (1960-1970)	80
12. Üniversitelerde Geçiş (1960-1970)	80
13. Yüksekokullarda Gelişme (1960-1970)	81
14. Yükseköğretimde Okullaşma Oranı (1960-1970)	81
15. Yükseköğretimde Öğrencilerin Okul Türlerine Göre Dağılımı	82
16. Öğretmen Okullarında Sayısal Gelişme (1960-1970)	86
17. 114 Sayılı Kanunla Üniversiteden Uzaklaştırılan Öğretim Üyeleri	104
18. 15 Ekim 1961 Milletvekili Genel Seçimi Sonuçları	157
19. Türkiye’de Ortaöğretimden Yükseköğretime Geçiş Oranı	174
20. Çalışan Nüfusun Ana Sektörlerde Dağılımı	238
21. Plan Öncesi Dönemde (1961 yılında) Türkiye’nin Eğitim Durumu	238
22. Çeşitli Eğitim Bölümlerinde Öğrenci Sayısı	240
23. Okul Çağındaki Nüfus ve Çeşitli Eğitim Bölümlerinde Okuyanların Oranı (Bin)	240
24. Orta ve Yükseköğretim Düzeyinde Genel-Mesleki ve Teknik Öğretim Ayrımı (Bin)	241
25. Eğitim Yatırımları	242
26. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planında Öngörülen Eğitim Yatırımlarının Öğretim Kademeleri İtibariyle Dağılımı	243
27. Millî Eğitim Bakanlığı Bütçesinin Genel Devlet Bütçesine Oranı (1000TL)	244
28. Devlet Bütçesi Yatırımları ile M.E.B. Bütçesi Yatırımlarının Karşılaştırılması	245
29. Ankara Fen Lisesi Haftalık Ders Programı (1964)	285
30. 1968-1972 Döneminde Eğitim Kademelerinde Okul Çağı Nüfus, Toplam Öğrenci ve Okullaşma Oranları	369
31. İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planında Ortaöğretimde Öğrencilerin Genel Mesleki ve Teknik Öğretim Alanlarına Dağılımı	370
32. 1967 Ortaokul Programı	383
33. A Tipi (İlkokul Üzerinde 7 Sınıflı Erkek Ve Kız) İlköğretim Okulları Haftalık Ders Dağıtım Cetveli (II. Dönem)	446

BÖLÜM I
GİRİŞ
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLARININ EĞİTİM FAALİYETLERİ
(27 MAYIS 1960-12 MART 1971)
PROBLEM

Bilindiği gibi toplum, aralarında ilişki bulunan bir insan birlikteliğidir. İnsanları da birarada yaşamaya bireysel çabalarla karıştıramadıkları ortak ihtiyaçları iter. İnsanlar bu ortak ihtiyaçlarını berberli bir coğrafi çevre üzerinde, doğayla ilişki kurarak, üretimsel davranışlarda bulunarak karşılarlar. Bir toplumun ne denli sağlıklı bir toplum olduğu işte bu varolan insangücü ve insangücü dışı kaynaklarını, etkili biçimde kullanıp kullanmadığına, kısaca üretim gücüne bakılarak kolaylıkla anlaşılabilir.

Toplumu oluşturan bireylerin üretim yeterliliklerinin düzeyi ile toplumun uygarlık düzeyi arasında doğrusal bir ilişki vardır. Bu nedenle daha iyi yaşamak bir başka söyleyişle uygarlık basamaklarında tırmanmak, çağdaş uygarlık düzeyini yakalamak isteyen her toplumun, öncelikle mevcut insangücü kaynağını geliştirmesi gerekmektedir. Çünkü bir toplum, ancak sahip olduğu nitelikli insangücü kaynağı ile insangücü dışı kaynaklarını (ilk anda verimsiz, yetersiz görünseler bile) verimli biçimde, üretken biçimde kullanabilir. Böylece de toplumun yaşama standardı yükselir. Nitekim günümüzde yeraltı ve yerüstü zenginlik kaynakları pek elverişli olmayan bazı ülkeler, (Japonya ve İsrail gibi) var olan insangücü kaynaklarının niteliklerini yükselterek, yeraltı ve üstü zenginlik kaynakları itibarıyla kendilerine göre daha elverişli bir konumda bulunan birçok ülkenin önüne geçmeyi ve yurttaşlarına daha iyi bir hayat standardı sunmayı başarmışlardır.

Bir toplumun, sahip olduğu insangücü kaynağının niteliğini geliştirmesi, yükseltmesi, bilimin yol göstericiliğinde çağdaş bir “toplumsal sistem” ve onun da en önemli alt sistemlerinden biri olan “eğitim sistemi” kurmasına ve bunu da en etkili biçimde işletmesine bağlıdır. Kuşkusuz nitelikli insangücünün yetiştirilmesi ile tüm sorunların hemen çözümlenebileceğini beklemek doğru olamaz. Toplumun sahip olduğu nitelikli insangücü ordusunun, toplumsal amaçlar doğrultusunda, örgütlü ve etkili biçimde yönlendirilmesi de en az yetiştirilmesi kadar önemlidir. Bu gerçekleşmezse nitelikli insangücü ordusu ya yurtdışına (beyin göçü) kaçır ya da pasif durumda kalarak toplumsal kalkınmaya katkıda bu-

lunamaz. İşte burada devleti yöneten kadrolara büyük görev ve sorumluluklar düşmektedir. Kuşkusuz devleti yöneten üst kadroların bu görev ve sorumlulukları yerine getirebilmeleri için onların da iyi yetişmiş olmaları gerekmektedir. Yani üst kamu yöneticileri, başarılı bir kamu yönetimi hizmeti sunabilmek için öncelikle kendi ülkelerinin tüm sosyo-ekonomik ve kültürel yapı özelliklerini çok iyi bilmek zorundadırlar. Bunun yanı sıra üst kamu yöneticileri, ülke insanlarının o günkü ve geleceğe dönük beklentilerini de çok iyi algılamak zorundadırlar. Ondan sonra da sorumluluk alanları içindeki ülkenin varolan insangücü ve insangücü dışı kaynaklarını, bu toplumsal hedefler doğrultusunda en etkili biçimde kullanmaları, yönlendirmeleri gerekmektedir. Ancak bunlar yerine getirilebilirse ülkenin refah düzeyi yükselebilir. İşte belirtilen tüm bu gerçekler, yönetsel davranışın, önceden ve bilimsel bir çabanın sonuçlarına göre tasarlanmasını zorunlu kılar. Bir ülkenin sahip olduğu tüm kaynakların, o ülkede yaşamakta olan insanların mutluluğu doğrultusunda nasıl yönlendirileceğini önceden düşünerek saptama işine “planlama”, ortaya çıkan belgeye de “plan” denilmektedir. Bu işin gerçekleştirilmesinden de ülkeyi yönetenler, yani siyasal iktidarlar (kadrolar) sorumludur.

Demokratik toplumlarda siyasal iktidarlar (kadrolar), halkın siyasal tercihleri doğrultusunda serbest seçimlerle işbaşına gelirler ve giderler. Halkın siyasal tercihlerini de büyük ölçüde siyasal kadroların planlama ve oluşturulan planları da yaşama geçirme becerileri belirler. İşte ulusal egemenliği, ulusun genel refahını geliştirmek doğrultusunda kullanması gereken siyasal iktidarların başarısı, planlı hareket etme becerileriyle doğru orantılıdır.

Planlamanın temelinde amaçlı hareket etme eyleminin yattığı söylenebilir. Planlama sadece ekonomik bir olgu değil, aynı zamanda toplumsal bir olgudur. Bu yorum bize, planlamanın toplumsal etkinliklere yol gösteren ve toplumsal değişimi denetlemeye yönelik bir çaba olduğu sonucunu vermektedir. Bu çabada topluma ilişkin istenmeyen sonuçları gerçekleşmesi engellenmek istenirken, arzu edilen sonuçlara ulaşmak desteklenmektedir. (1)

Toplunun örgütlü gücü olan devletin temel görevi, yurttaşlarının iyi yaşamalarını sağlamaktır. Yurttaşların iyi yaşamaları ise, üretimin artırılmasına ve artan üretimin de yurttaşlararası dengeli biçimde dağıtılmasına dayanır. Üretimin artırılması insangücü kaynağının geliştirilmesi ile mümkündür.

(1) Muhsin Hesapçıoğlu, Türkiye’de İnsangücü ve Eğitim Planlaması. Ankara A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi yay., 1984 s.10

İnsangücü kaynağının geliştirilmesi ise eğitimle gerçekleşir. Dolayısıyla eğitim ve kalkınma (insanların yaşam düzeylerinin yüksekliği) arasında koparılamaz bir doğrusal ilişki vardır.

Siyasal iktidarlar, halkın genel refahını yükseltebilmek için buna etkiye bulunan tüm değişkenleri kontrol etmek durumundadırlar. İşte yukarıda da değinildiği gibi halkın genel refahının yükseltilmesine doğrudan etkide bulunan en önemli kurum, eğitim kurumudur. Bu nedenle eğitime özel bir önemin ve önceliğin verilmesi gerekmektedir. Ne var ki eğitim alanında yapılan yatırımların sonuçlarının daha uzun sürede alınmakta oluşu nedeniyle, zaman zaman siyasal iktidarlar, daha kısa sürede sonuçları alınacak toplumsal kurumlara, yatırımlara ağırlık verebilir, dolayısıyla da eğitim kurumunu ihmal edebilirler. Böyle bir yaklaşımdan kuşkusuz uzun vadede tüm toplum zarar görür. İşte bu yüzden bir ülkenin her ne pahasına olursa olsun yuttaşlarının eğitim ihtiyaçlarını çağın standartlarına göre karşılama görev ve sorumluluğundan kaçmaması, bunu mutlaka yerine getirmesi gerekmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti devleti kuruluş tarihinden başlayarak ulu önder Mustafa Kemal Atatürk'ün önderliğinde bir çağı yakalama ve onu geçme savaşı vermektedir. Bu maksatla da toplumsal yaşamın tüm alanları devlet tarafından denetlenmeğe, yönlendirilmeğe (bu hedefin gerçekleştirilmesine yönelik olarak) çalışılmıştır. Devlet yetkilileri tarafından tüm bu işlerin başarılablmesinin önkoşulunun çağdaş bir eğitim sisteminin kurulmasına bağlı olduğu çok açık biçimde görüldüğü için, eğitim alanında da birçok devrim gerçekleştirilmiştir. Gerçekleştirilen eğitim devrimlerini Türkiye'de eğitimi planlı yürütme amacının bir göstergesi olarak görmek yanlış olmamakla birlikte, belirli ve sürekli bir plana bağlanmadığı, bu alanda yürütülen çalışmaların çoğunlukla üst yöneticilerin kişisel gayretlerine göre değiştiği bir gerçektir.

Cumhuriyet döneminde Türkiye'de eğitimi planlama çalışmalarını değerlendiren eğitim plancıları, iki ana bölüme ayırarak konuya yaklaşmaktadırlar. Bunlardan birincisi 1920-1960 dönemi ve diğeri de 1960'dan günümüze kadar olan dönemdir. (2)

1920-1960 yıllarında kapsayan dönemde Türkiye'de eğitim planlama çabalarına rastlanmakla birlikte günümüzdeki anlamıyla modern bir eğitim planlaması anlayışından söz etmek doğru olmayacaktır. Kurulan hükümetlerin çoğunun programlarında eğitimle ilgili konulara yer verilmiştir. Yine toplanmış bulunan Heyet-i İlmîyelerde, Eğitim Şuralarında eğitim konuları enine boyuna değerlendirilmiş, bazı uygulama politikaları

(2) Hesapçıoğlu, Ön., Ver., s.17